

УДК 75.071.1

DOI <https://doi.org/10.32782/uad.2024.1.24>**Сидор Михайло Богданович,**

кандидат мистецтвознавства, доцент,
доцент кафедри вокально-хорового, хореографічного
та образотворчого мистецтва
Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка
ORCID ID: 0000-0003-1616-6075
Mykhailo_Sydor@i.ua

**ФОРМАТ ДІЯЛЬНОСТІ ХУДОЖНИКА: НА ПЕРЕТИНІ
МАЙСТЕРНОСТІ, ТВОРЧОСТІ ТА НАСТАВНИЦТВА**

У статті презентується авторська концепція комплексного аналізу професійної діяльності художників. Її спрямованість торкається розбору конкретної форми реалізації їх у житті, через призму синтезу (суміжності та взаємосупроводу) зображально-виконавської майстерності, здатності творчо розробляти і втілювати свої задуми, ідеї, можливості пропагувати свій досвід, знання і вміння у рамках педагогічної роботи, творчого наставництва та кураторства підростаючого покоління митців. **Мета статті** – розкрити і проаналізувати специфіку професійної діяльності художника через призму синтезу майстерності, творчості, наставництва; обґрунтувати аспекти її результативності. **Матеріали і методи.** Базовими підходами до розкриття піднятої проблеми є комплексне осмислення її, вивчення природи та дієвих наративів сумісності досліджуваних аспектів, системний розбір та обґрунтування прогнозованих і отриманих результатів. Основні методи дослідження – пошуково-бібліографічний, аналітичний, компаративний, мистецтвознавчий, психолого-педагогічний, діахронно-синхронний, інтеграційний, абстрагування, систематизації. **Наукова новизна.** Вперше об'єктивно обґрунтовано значимість трьох вагомих аспектів презентаційного меседжу художника, які в контексті свого природного і водночас цілеспрямованого злиття забезпечують обшир і глибину його професійної реалізації, власне як митця, творця розмаїтих образотворчих наративів, і як педагога-наставника, куратора мистецького розвитку та виховання підростаючих поколінь. **Висновки.** Констатується, що художник не може бути або лише хорошим, майстерний виконавцем, або тільки творцем ідей, джерелом продукування актуальних сюжетів, цікавих тем, проєктів тощо. Реалізуючи себе, навіть сповна і якісно, лише в одній із цих сфер, художник не зможе бути затребуваним прикладом для молодих митців, успішним педагогом мистецтва, оскільки для повноцінної роботи зі своїми вихованцями йому вкрай потрібні і мистецько-теоретична обізнаність, і належна якісна художньо-виконавча практика, і чималий творчий потенціал. Саме у злитті усіх цих трьох позицій маємо бачити універсальний формат максимально повної фахової реалізації художника, власне як митця-професіонала і педагога-наставника. У підсумку автор об'єктивно доводить, що саме в цьому, інтегрованому форматі художник реалізовує себе найповніше.

Ключові слова: художник, діяльність, синтез, майстерність, творчість, наставництво.

**Sydor Mykhailo. THE FORMAT OF THE ARTIST'S ACTIVITY: AT THE INTERSECTION
OF SKILL, CREATIVITY AND MENTORING**

The article presents the author's concept of a comprehensive analysis of the professional activity of artists. Its orientation concerns the analysis of a specific form of their implementation in life, through the prism of synthesis (adjacency and mutual accompaniment) of visual and performing skills, the ability to creatively develop and implement one's ideas, ideas, the opportunity to promote one's experience, knowledge and skills within the framework of pedagogical work, creative mentoring and curatorship of the younger generation of artists. **The purpose of the article** – is to reveal and analyse the specifics of the artist's professional activity, in the synthesis of skill, creativity, mentoring; justify aspects of its effectiveness. **Materials and methods.** The basic approaches to the disclosure of the raised problem are a comprehensive understanding of it, the study of the nature and effective narratives of the compatibility of the investigated aspects, a systematic analysis and justification of the predicted and obtained results. The main methods of work are search-bibliographic, analytical, comparative, art history, psychological-pedagogical, diachronic-synchronous, integration, abstraction, systematization. **Scientific novelty.** For the first time, the importance of three important aspects of an artist's presentational message has been objectively substantiated, which in the context of their natural and at the same time purposeful fusion provide the breadth and

depth of his professional realization, actually as an artist, creator of various visual narratives, and as a teacher-mentor, curator of artistic development and education younger generations, in one guise. **Conclusions.** It is stated that an artist cannot be either only a good, skillful performer, or only a creator of ideas, a source of production of relevant plots, interesting topics, projects, etc. Realizing himself, even fully and qualitatively, in only one of these spheres, the artist will not be able to be a sought-after example for young artists, a successful art teacher, because in order to fully work with his pupils, he desperately needs both artistic and theoretical knowledge, and proper qualitative artistic executive practice, and considerable creative potential. It is in the fusion of all these three positions that we should see the universal format of the most complete professional realization of the artist, actually as a professional artist and teacher-mentor. As a result, the author objectively proves that it is in this integrated format that the artist realizes himself to the fullest.

Key words: artist, activity, synthesis, mastery, creativity, mentoring.

Вступ. Торкаючись питань, через призму яких можна проаналізувати, охарактеризувати чи просто обговорити сучасні аспекти діяльності художників, тенденцій та реалій їх безпосередніх поступів власне як метрів, фахівців своєї справи [8, с. 39], приходимо до розуміння, що об'єктивний і повноцінний розгляд таких моментів можливий лише із застосуванням відповідного комплексного підходу. У цьому плані лінія наших помислів зведена до розкриття не лише і не стільки сутнісного ества художника, як власне його діянь, можливостей бути / проявлятися особистістю, яка чинить свої певні вклади у культурно-мистецький розвиток та мистецько-освітні процеси суспільства. Відповідно, предметом дослідження, що подається висвітленню у цій статті, бачимо три вагомні аспекти презентаційного меседжу художника, які характеризують обшир і глибину його професійної реалізації як такої. Це його безпосередня виконавська майстерність, творчий потенціал з наративами новаційних художньо-ідейних, тематико-змістових, сюжетних, стилістико-образних унаочень, також пропагандія ним своєї «авторської» художньої виражальності [3, с. 8], особистого світосприйняття і його художнього трактування, загалом фахових знань, умінь і навичок у сфері професійного наставництва, звершення себе як митця-педагога, як передавача і реалізатора мистецько-освітнянських традицій і новацій [2, с. 32] у підготовці і вихованні молодих художників, митців майбутнього.

Аналіз досліджень і публікацій. У мистецтвознавчій царині маємо чимало звернень до вивчення таких і подібних їм питань. Однак, результати аналізу напрацювань крайніх

десятиліть у цих сферах показують, що такі доробки, попри свою наукову змістовність і значимість, є дослідженнями, націленими на висвітлення лиш тих чи інших позицій певного окремо взятого аспекту, явища, тенденції, їх ознак, дієвості тощо, або ж творчих здобутків чи загалом діяльнісних наративів тих чи тих персоналій нинішньої вітчизняної мистецької спільноти. Так, зокрема, серед недавніх таких праць актуальними для нас є розвідки щодо розкриття засад ствердження художника, аналізу сповідуваних ним базових цінностей і принципів, закономірностей існування як творчої особистості у соціумі ХХІ ст. (зокрема, О. Бражнік [1], В. Гончаренко [3]), обговорення провідних тенденцій сучасного українського живопису (О. Карпенко [5], О. Соловійов [8]), графіки (В. Михальчук [6]), проведення згідно їх ліній та змістів певних мистецьких паралелей. Не залишаємо поза увагою й праці з висвітлення провідних векторів та аналітики теоретико-методичних засад здійснення сучасної образотворчої підготовки студентів мистецьких спеціальностей у закладах передвищої та вищої освіти, встановлення зв'язків і пріоритетів між набутими традиціями у цих сферах та впроваджуваними інноваціями (С. Волков [2], М. Пічкур [7], О. Чепелик [10]). У рамках підготовки майбутніх художників, також безпосередньої діяльності вже дипломованих таких митців вагомим є розгляд питань про розширення, удосконалення та власне складові реалізації творчого потенціалу, продукуванні на його основі тих наративів, якими характеризується сучасна образотворчість (О. Ткачук [9]). Не малим числом локальні розвідки й доробки з обговорюваних напрямів і питань пред-

ставлені у збірках матеріалів різноманітних наукових конференцій а також фаховій періодиці, зокрема у журналах «Образотворче мистецтво», «Мистецтво та освіта». Разом з тим, скільки б ми не наводили прикладів таких дотичних напрацювань до піднятої нами проблеми, ствердно зазначити можна одне – на даний час ми не знайшли жодної праці, яка б комплексно розкривала / аналізувала можливості або ж особливості саме інтегративної реалізації художника. Тобто йдеться про його безпосереднє суміжне (одночасне) задіяння власне як професійного виконавця свого мистецького ремесла, як неординарної творчої особистості, з творчим авторським унаочненням відтворюваного, привнесенням у культурно-мистецькі процеси новаційних ідей, рис новизни, і як компетентного митця-педагога, знаючого і вмючого метра-наставника для своїх вихованців.

Мета статті – розкрити та проаналізувати специфіку професійної діяльності художника в рамках її комплексної реалізації, на засадах синтезу (суміжності й взаємосупроводу) майстерності, творчості та наставництва; обґрунтувати аспекти її результативності.

Матеріали і методи. Базовими підходами до розкриття піднятої проблеми є комплексне осмислення її, вивчення природи та дієвих наративів сумісності досліджуваних аспектів, системний розбір та обґрунтування прогнозованих і отриманих результатів. Основні методи дослідження – пошуково-бібліографічний, аналітичний, компаративний, мистецтвознавчий, діахронно-синхронний, інтеграційний, абстрагування, систематизації.

Результати. Виражаючи свої судження про світ мистецтва, його дієвість, затребуваність, функціонування, ще давні римляни влучно підмітили, що мистецтво довговічне, а життя, порівняно, дуже коротке [4, с. 4]. Всяк нинішній мудрець чи звичайна людина як реципієнт благ цього світу зазвичай так і стверджують, що останнього часто не вистачає, коли мова заходить про повноту пізнання багатогранного й безмежно розмаїтого єства мистецтва, осмислення наративів і результатів його цікавих та оригінальних творчих поступів, досягнення його духовного і естетичного, культу-

ротворного та виховного аспектів. А коли до такого додати ще й професійне оволодіння видами, жанрами, стилістичними, технологічними і технічно-виконавськими аспектами мистецтва, послуговування ним власне як сферою і засобом особистого художнього вираження, трактування і подачі свого світосприйняття, заявлення про свої художні смаки і вподобання, про свої погляди на життя, то безумовно засвідчується й те, що мистецтво, художня культура не просто стоять у чолі багатьох життєвих пріоритетів людини. Вони займають буквально майже все наше життя [7, с. 10].

Відштовхуючись від такої моделі взаємостосунків мистецтва і людини, а точніше людини як фахівця в царині певного виду мистецтва, торкаємося важливого, на наш погляд, аспекту – векторів здійснення професійної діяльності багатьох сучасних українських митців, і які також були актуальними і для чималої когорти вітчизняних митців у минулому. Мова передусім про те, як митці, зокрема художники, реалізують себе, чим повниться їхня діяльність, що є ключовим, базовим у їхніх безпосередніх поступках.

Зважаючи на зміст заявленої тут теми, безпосередньо акцентуємо на інтегрованому форматі реалізації себе художником, тобто актуалізуємо той ареал його професійних поступів, який виступає і простором здійснення набутих та удосконалених художньо-виконавських можливостей, і цариною втілення особистих творчих смаків і вподобань, і сферою передачі набутого досвіду та сформованих знань своїм вихованцям, наступникам, прихильникам і шанувальникам своєї творчості тощо.

За логікою набуття відповідних до цього всього та вповні конкретних професійних якостей, на висхідну позицію ставимо два аспекти – майстерність і творчість. Ці дві складові професіоналізму будь-якого митця, у тому числі й художника, завжди стоять поруч. У тандемі вони функціонують і сьогодні [5, с. 131]. Одне без одного, як зображувальне виконавство, так і творче вираження, є «неповноцінними». Вони ніколи не замінять одне одного, і розрізнено, поокремо

не здатні вивести мистця на належний фаховий рівень.

Торкаючись цього питання, чітко і вкотре підкреслюємо, що майстерність і творчість в системі діяльності художника завжди функціонують у синтезі, на засадах взаємодоповнення і взаємовираження. Це буквально означає, що всяке дуже високопрофесійне виконання у тій чи тій художній техніці, тому чи іншому стилістичному або жанровому форматі – це лише уміння і навички зображення, «ремісничка» вправність оперувати тим чи іншим художнім матеріалом, інструментарієм [1, с. 65]. Однак, без творчого підходу до роботи, без задіяння тут навіть якогось елементарного творчого мислення, творчої уяви, неординарного творчого опрацювання відтвореного, всяка виконавська майстерність, навіть дуже довершена, не в змозі зробити з того, хто малює, художника.

У розгляді дієвих якостей творчості, реалізації творчого потенціалу ситуація така ж сама. У цьому плані – це наче підхід до вирішення якоїсь проблеми чи задачі, але з протилежної позиції. Уміти творчо виражатися, придумувати цікаві оригінальні образи, розробляти не менш цікаві і актуальні композиції, сюжетні зав'язки тощо – це також лиш одна сторона «візитівки митця». Тому усе, що продукується творчістю, що є результатом її енергетики, має отримати «розрядку», перейти в інший якісний стан [9, с. 171]. У нашому випадку цим станом є вираження через призму фахового виконання його зображення, високомайстерного унаочнення в обраному матеріалі.

Не менш актуальним і вагомим постає аспект наставництва, творчого супроводу майбутніх митців у їх становленні [10, с. 112]. Яскравим прикладом тут можна назвати діяння потужної постаті українського мистецтва, патріарха української графіки А. Чебикіна [6, с. 204].

Аналіз мистецьких практик в цілому показує, що одні митці, пройшовши «офіційний» чи «приватний» вишкіл, пов'язують свою художню діяльність з певними виробничими галузями, з роботою у сферах культури, дозвілля, всяких інших соціальних

послуг. Відповідно, їх професійні діяння реалізуються у тих наративах, які визначаються профілем і характером виконуваної роботи, займаної посади на підприємствах тощо. Чимало художників та скульпторів своє мистецьке життя провадять суто на «вільних хлібах». Їх «мистецьких статок» – це в основному те, що реалізується. Здебільшого «йдуть» ті твори, що є актуальними для часу, для того чи іншого соціального осередку і, зрозуміло, мають відповідний якісний рівень свого виконання. До ще однієї групи відносимо саме тих митців, які свою художньо-творчу діяльність здійснюють у сумісництві із учительською, викладацькою, загалом навчальною чи науковою роботою. І саме до цієї «категорії» митців наша увага звернена найбільше.

Коли говоримо про живописця, графіка чи скульптора, який працює виключно в рамках своєї професійної реалізації, буцімто робота за фахом на державному виробництві, у приватній справі чи на «вільних хлібах», фактична віддача від його творчого потенціалу, особистого світосприйняття, властивих йому художньо-творчих наративів здійснюється ще лиш в одному напрямі – особиста художньо-творча діяльність. Саме в ній, без усяких «зовнішніх» упереджень і рамок матеріалізується чуттєвий світ митця [1, с. 66]. Представлення світу напрацьованого відбувається, головним чином, під час участі митця у різноманітних художніх виставках (персональних, колективних), також усіляких культурно-мистецьких, духовно-просвітницьких заходах. Однак, коли беремо до аналізу зміст діяльності художника-педагога, людини, яка на своєму життєвому шляху професійно єднає фах митця і фах педагога відповідного мистецького профілю (викладача вищих навчальних закладів, вчителя загальноосвітніх, художніх шкіл, керівника студій, гуртків і т. ін.), то неодмінно бачимо, що професійна продуктивність такої особистості, коефіцієнт «виходу» у соціум її художньо-творчого потенціалу, набутих мистецьких знань, умінь та досвіду є кратно більшим [2, с. 32]. Перебуваючи на тому чи іншому педагогічному поприщі, навіть у ролі приватного репетитора з «образотворчої підготовки», художник

постає перед своїми вихованцями, майбутніми мистцями, в іпостасі метра-наставника, куратора їх художньо-творчого розвитку, загалом мистецького та культурно-духовного становлення [1, с. 65]. Тут він не лише навчає «за програмами» і не лише формує нормативні ази з того чи того напрямку, виду образотворчості. Через таку діяльність він безпосередньо передає молодим поколінням свій мистецький досвід, який формувався роками і навіть десятиліттями. Реально «на практиці» ділиться своїми художніми знаннями і вміннями, навіть певними таїнствами своєї «мистецької кухні», свого художньо-творчого ремесла, чого, звісно, інші художники, не задіяні у навчальних процесах, зробити не можуть.

Висновки. Суть усього сказаного дає підстави констатувати, що у нинішньому глобалізованому, безумовно інтегрованому світі художник не може бути або лише хорошим виконавцем, майстерним у технічному і технологічному аспектах художнього вираження унаочнюваного, або тільки творцем ідей, думок, «джерелом» продукування оригінальних актуальних сюжетів, розробником цікавих тем, проєктів тощо. Реалізуючи себе,

навіть сповна і якісно, лише в одній із цих сфер, художник не зможе бути затребуваним наставником і прикладом для молодих митців, успішним педагогом мистецтва, оскільки для повноцінної роботи зі своїми вихованцями йому вкрай потрібні і мистецько-теоретична обізнаність, і належна якісна художньо-виконавча практика, і чималий творчий потенціал, здатність творити у світі мистецтва щось нове, оригінальне, удосконалювати наявне, наповнювати його рисами та ознаками сучасності. Саме у такому інтегрованому аспекті ми бачимо універсальний формат професійної реалізації художника, можливості його вираження як ерудованої, творчої і компетентної особистості, як майстра своєї справи та фахівця-наставника у навчанні і вихованні молодих поколінь митців. Розвиваючи далі цю тематику, плануємо провести аналіз по персоналіях, охарактеризувати нинішні творчі здобутки українських митців, зокрема живописців, визначити їх внески у розвиток регіональних мистецьких шкіл, у формування специфік навчання у провідних мистецьких вишах, закладах передвищої мистецької освіти, спеціалізованих художніх школах тощо.

Література:

1. Бражнік О. Закономірності існування творчої особистості. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*, 2010. Вип. 21. С. 63–71.
2. Волков С. М. Професійне мистецтво і мистецька освіта : точки перетину, орієнтири розвитку. *Культура України*. Вип. 42 (1). 2013. С. 30–42.
3. Гончаренко В. А. Сучасний художник : цінності і принципи. *Сучасне українське мистецтво : концепти, стратегії, візуальні практики*. Збірник матеріалів VII Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Черкаси, 11–12 листопада 2021 р.). Черкаси : ФОП Гордієнко, 2021. С. 8–9.
4. Дроздова М. А. Психологія мистецтва : навчальний посібник. Ніжин : Аспект-Поліграф, 2006. 104 с.
5. Карпенко О. В. Аналіз основних тенденцій сучасного українського живопису воєнного часу та мистецькі паралелі. *Вісник НАКККіМ*. 2022. № 2. С. 127–134.
6. Михальчук В. Феномен української друкованої графіки зламу ХХ та ХХІ ст. : тенденції, школи, майстри. *Український мистецтвознавчий дискурс : колективна монографія / За заг. ред. В. Карпова*. Рига : Izdevniecība «Baltija Publishing», 2020. С. 201–216.
7. Пічкур М. О. Образотворча підготовка студентів мистецьких спеціальностей у закладах вищої освіти : монографія. Київ : Вид-во «Ліра-К», 2022. 270 с.
8. Соловійов О. Тенденції розвитку сучасного українського мистецтва (2000–2020). *Образотворче мистецтво*. 2021. № 1. С. 38–43 (Частина 1) ; № 2. С. 22–27 (Частина 2).
9. Ткачук О. В. Психологія художніх здатностей : монографія. Одеса : Видавець Букаєв В. В., 2012. 372 с.
10. Чепелик О. Технології мистецької освіти та дослідницькі практики молоді у сучасному культурному просторі. *Сучасні проблеми художньої освіти в Україні*. 2015. Вип. 10. С. 111–114.

References:

1. Brazhnik, O. (2010). Zakonomirnosti isnuvannia tvorchoi osobystosti [Patterns of the existence of a creative personality]. *Bulletin of the Lviv National Academy of Arts*. Vol. 21. Pp. 63–71 [in Ukrainian].
2. Volkov, S. M. (2013). Profesiine mystetstvo i mystetska osvita : tochky peretynu, oriientyry rozvytku [Professional art and art education : points of intersection, guidelines for development]. *Culture of Ukraine*. Vol. 42 (1). Pp. 30–42 [in Ukrainian].
3. Honcharenko, V. A. (2021). Suchasnyi khudozhnyk : tsinnosti i pryntsypy [Modern artist : values and principles]. *Modern Ukrainian art : concepts, strategies, visual practices. Collection of materials VII All-Ukrainian science and practice conf.* (Cherkasy, November 11–12, 2021). Cherkasy : FOP Gordienko. Pp. 8–9 [in Ukrainian].
4. Drozdova, M. A. (2006). Psykholohiia mystetstva : navchalnyi posibnyk [Psychology of art : a study guide]. Nizhin: Aspect-Polygraph. 104 p. [in Ukrainian].
5. Karpenko, O. V. (2022). Analiz osnovnykh tendentsii suchasnoho ukrainskoho zhyvopysu voiennoho chasu ta mystetski paraleli [Analysis of the main tendencies of modern Ukrainian wartime painting and artistic parallels]. *Bulletin of the National Academy of Managers of Culture and Arts*. No. 2. Pp. 127–134 [in Ukrainian].
6. Mykhalechuk, V. (2020). Fenomen ukrainskoi drukovanoi hrafiiky zlamu XX ta XXI st. : tendentsii, shkoly, maistry [The phenomenon of Ukrainian printed graphics at the turn of the 20th and 21st centuries. : trends, schools, masters]. *Ukrainian art history discourse : a collective monograph / Under the general editorship of V. Karpov*. Riga : Izdevniecība «Baltija Publishing». Pp. 201–216 [in Ukrainian].
7. Pichkur, M. O. (2022). Obrazotvorcha pidhotovka studentiv mystetskykh spetsialnostei u zakladakh vyshchoi osvity : monohrafiia [Art training of students of art majors in institutions of higher education : monograph]. Kyiv : Publishing House «Lira-K». 270 p. [in Ukrainian].
8. Soloviov, O. (2021). Tendentsii rozvytku suchasnoho ukrainskoho mystetstva (2000–2020) [Trends in the development of modern Ukrainian art (2000–2020)]. *Art*. No. 1. Pp. 38–43 (Part 1); No. 2. Pp. 22–27 (Part 2) [in Ukrainian].
9. Tkachuk, O. V. (2012). Psykholohiia khudozhnykh zdatnosteï : monohrafiia [Psychology of artistic abilities: monograph]. Odesa : VV Bukaev Publisher. 372 p. [in Ukrainian].
10. Chepelyk, O. (2015). Tekhnolohii mystetskoi osvity ta doslidnytski praktyky molodi u suchasnomu kulturnomu prostori [Technologies of art education and research practices of youth in the modern cultural space]. *Contemporary problems of art education in Ukraine*. Vol. 10. Pp. 111–114 [in Ukrainian].